

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja Haridusteaduskond
Riigiteaduste Instituut

Bakalaureusetöö

Indrek Masing

**PARTEIDE POLIITILISTE VAADETE ROLL
VALITSUSKOALITSIOONIDE
MOODUSTAMISEL: EESTI JA SLOVAKKIA
NÄITED**

Juhendaja: Martin Mölder, MA

Tartu 2012

SISUKORD

Sisukord.....	2
Sissejuhatus.....	3
1.Valitsuskoalitsioonide moodustamise uurimine	6
1.1.Levinud lähenemised valitsuskoalitsioonide moodustamisele.....	6
1.2. Institutsioonide roll valitsuskoalitsioonide moodustamisel.....	8
2.Parteipositsioonide määramine ning uurimismeetod.....	11
2.1.Levinud lähenemised parteipositsioonide määramisele.....	11
2.2.Manifesto Project'i tutvustus.....	12
2.3.Uurimismeetod.....	15
3.Juhtumianalüüsid.....	17
3.1. Eesti ja Slovakkia arengud	17
3.2. Eesti koalitsioonid.....	18
3.2.1. 2003. a. Parlamendivalimised.....	18
3.2.2. 2007.a. Parlamendivalimised.....	21
3.2.3. 2011. a. Parlamendivalimised.....	23
3.3. Slovakkia koalitsioonid.....	24
3.2.1. 2002. a. Parlamendivalimised.....	24
3.2.2. 2006. a. Parlamendivalimised.....	25
3.2.2. 2010. a. Parlamendivalimised.....	27
Kokkuvõte.....	30
Kasutatud kirjandus.....	31
LISA 1. Eesti ja Slovakkia valimistulemused ja koalitsioonid	
2002-2011.....	35
Summary.....	38

Sissejuhatus

Enamikes demokraatlikes riikides on täidesaatev võim mitmest parteist koosnevate valitsuskoalitsioonide käes. Seetõttu on valitsuskoalitsioonide moodustamist uuritud palju ja põhjalikult – alates eelmise sajandi keskpaigast on välja töötatud suurel hulgal erinevaid lähenemisi koalitsioonide moodustamisele.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli hinnata parteide poliitiliste vaadete rolli valitsuskoalitsioonide moodustamisel, kasutades selleks valimisprogrammide sisuanalüüsi (Manifesto Project) teel saadud kvantitatiivseid andmeid parteide ideoloogilistest positsioonidest. Manifesto Projecti (MP) teadlastegrupp on juba üle 30 aasta tegelenud parteide valimisprogrammide kontentanalüüsiga, kodeerides sealt leitavaid lauseid ning jaotades neid erinevate poliitikakategooriate vahel. Võib julgelt väita, et tegemist on kõige mahukama parteipositsioone kirjeldava andmebaasiga, mis sisaldab kodeeritud parteide valimisprogramme rohkem kui 50 riigist alates aastast 1945.

Autor üritab neid andmeid kasutada. Eestis ja Slovakkias ajavahemikul 2002.-2011. realselt moodustatud valitsuskoalitsioonide analüüsimisel. Kuna Manifesto Projecti (MP) andmebaas sisaldab andmeid ainult valimisprogrammide kohta, keskendub autor neis riikides vaid parlamendivalimiste järel moodustatud valitsuskoalitsioonidele, jättes tähelepanuta valimistevahelisel ajal toimunud valitsuste moodustamised.

Enamikes demokraatlikes riikides volitab riigipea pärast parlamendivalimisi mõne konkreetse partei või poliitiku moodustama uut valitsust. Käesolev bakalaureusetöö proovib empiirilise uuringu abil kontrollida levinud eeldust, et valitsust moodustav partei (*formateur*) eelistab koalitsioonipartneritena endale võimalikult lähedaste ideoloogiliste vaadetega parteisid.

Senised uurimused, mis on proovinud hinnata parteide poliitiliste vaadete rolli koalitsioonide moodustamisel on kasutanud parteide ideoloogiliste positsioonide

määratlemisel vasak-parem skaalat¹. Kuigi autor ei soovi vaidlustada vasak- ja parempoolsuse olulisust ideoloogilise ruumi mõtestamisel, eelistab autor käesolevas bakalaureusetöös parteipositsioonide määratlemisel seda skaalat mitte kasutada. Peamine põhjus seisneb selles, et uurijate seas puudub konsensus, millised poliitilised vaated iseloomustavad konkreetses poliitilises kontekstis vasakpoolsust ja millised parempoolsust. Selle asemel eelistab autor parteide ideoloogilise läheduse hindamiseks lihtsat meetodit, mis seisneb MP andmestikust saadud konkreetsete parteimanifestide omavahelises võrdlemises kõigi poliitikaid väljendavate kategooriate lõikes.

Käesoleva uurimustöö empiirilises osas määratleb autor MP andmestikku kasutades konkreetse koalitsiooniloomise juhtumi puhul valitsuse moodustaja. Seejärel võrdleb autor *formateur*'i valimisprogrammi teiste parlamenti pääsenud parteide omadega, tuvastades parteimanifestide sisulise kokkulangevuse määra *formateur*'i omaga. Saadud andmete abil üritab autor kontrollida eeldust, et valitsuskoalitsioonide moodustamisel mängivad poliitilised vaated parteide jaoks olulist rolli.

Autori kindel soov oli uurida koalitsioonide moodustamist Eestis ning üritada seeläbi pisut täita selles valdkonnas valitsevat tühimikku. Autori teada pole keegi Eestis valimisprogrammide kontentanalüüsi kasutades sarnast uurimust ette võtnud. Koalitsioonide moodustamist Eestis on küll uurinud Jüri Ruus (2003) ja Olaf Dahlmann (2003), kuid nemad on lähenenud teema pisut teise nurga alt ning käsitlenud varasemaid perioode. MP andmeid on varem Eesti parteide kontekstis kasutanud Rein Toomla (2007), kuid tema keskendus vaid parteide ideoloogiale.

Selleks, et pisut oma uurimust laiendada võttis autor analüüsida ka sama perioodi Slovakkia valitsuskoalitsioonid. Slovakkias ja Eestis on koalitsioonide loomist mõjutav institutsionaalne keskkond võrdlemisi sarnane, samuti on mõlema puhul tegemist postkommunistlike riikidega. Nii Eestist kui Slovakkiaast on uuringusse kaasatud kolm

---

¹ Eraldi vasak-parem skaala on välja töötatud ka MP andmestiku jaoks.

koalitsiooni loomise juhtumit - vastavalt 2003, 2007. ja 2011. aastast ning 2002, 2006. ja 2010. aastast².

Bakalaureusetöö esimeses peatükis annab autor ülevaate senistest olulisimatest lähenemistest koalitsioonide moodustamisele. Teises peatükis annab autor ülevaate parteide ideoloogiliste positsioonide määramise meetoditest ning tutvustab lähemalt käesoleva bakalaureusetöö analüüsiraamistikku. Viimases peatükis anlyüsib autor valitsuskoalitsioonide moodustamist Eestis ja Slovakkias.

---

² Slovakkias toimusid ennetähtaegsed parlamendivalimised 2012. a. märtsis, aga kuna valimisprogrammid pole veel Manifesto Project'i andmebaasi jõudnud ei saa autor neid valimisi oma töös analüüsida.

1.Valitsuskoalitsioonide moodustamise uurimine

Käesoleva peatüki eesmärgiks on lugejale tutvustada seniseid olulisemaid suundumisi valitsuste moodustamise uurimises. Esmalt annab autor põgusa ülevaate koalitsiooniteooriate arengutest viimase poole sajandi jooksul. Teises alapeatükis peatub autor pikemalt valitsuste moodustamist mõjutavatel formaalsetel ning mitteformaalsetel institutsionaalsetel teguritel.

1.1.Levinud lähenemised valitsuskoalitsioonide moodustamisele

Valitsuste moodustamise uurimine on alates 1960. aastatest olnud poliitikateaduses väga populaarne uurimisobjekt. Suure hulga erinevate koalitsiooniteooriate peamiseks eesmärgiks on olnud realselt sündivate valitsuste ennustamine. Poole sajandi jooksul on klassikaliste ühemõõtmeliste lähenemiste juurest jõutud paljusid tegureid arvesse võtvate ning matemaatiliselt äärmiselt keerukate mudelite loomiseni.

Klassikalised koalitsiooniteooriad võib osalejate motivatsiooni alusel jaotada kaheks – võimule suunatud (*power-oriented, office-seeking*) ning poliitikast juhinduvateks (*policy-driven*) teooriateks (de Winter 2002 : 173-177; de Vries 1999 : 49-69). Esimeste puhul oli tegemist nn. poliitikapimedate teooriatega - eeldati et parteide ainsaks motiiviks koalitsiooniläbirääkimistel on enda kasu maksimeerimine ehk siis võimalikult paljude kohtade saamine valitsuses (nt. minimaalse võitva koalitsiooni ja minimaalse parteide arvuga koalitsiooni teooriad). 1970. aastatel esile kerkinud poliitikast juhinduvad teooriad hakkasid lisaks parteide suurusele arvesse võtma ka osalejate poliitilisi vaateid. Eeldati, et parteid eelistavad koalitsioone moodustada koos selliste parteidega, kelle poliitilised vaated on nende omadele võimalikult lähedased (nt. minimaalse ulatusega koalitsiooni ja väikseima poliitika vahemaa teooriad).

Kuigi on selge, et parteide suurus ja poliitilised vaated mängivad koalitsioonide moodustamisel olulist rolli, jäi klassikaliste teooriate ennustusvõime siiski kesiseks (Martin & Stevenson 2001 : 41, 47). Eelkõige muutis ideoloogiate arvessevõtmine uurimismudeleid märgatavalt keerukamaks, sest tekkis vajadus määratleda parteide ideoloogilisi positsioone ning paigutada neid ühe- või mitmemõõtmeliste poliitiliste skaaladele (de Winter 2002 : 177).

1980. aastatel hakkasid koalitsiooniteoreetikud enam tähelepanu pöörama institutsioonide olulisele rollile valitsuste moodustamise protsessis. Tekkisid nn. neo-institutsionalistlikud lähenemised, mille eesmärgiks polnud lükata ümber klassikaliste lähenemiste loogikat, vaid täiustada neid tuues uurimismudelitesse sisse uusi poliitiliste institutsioonidega seotud hüpoteese (ibid.). Enamik varasematel aastakümnetel loodud teooriaid eeldas, et valitsuste moodustamise üle kauplemine toimub piiramatult. Selline eeldus muutis nende lähenemise võrdlemisi ebarealistlikuks. Tegelikult toimuvad koalitsiooniläbirääkimised alati mingisuguses institutsionaalses keskkonnas. Valitsuste moodustamist võivad mõjutada konkreetse riigi seadused või näiteks parteide varasemad omavahelised kokkulepped. Koalitsioonide loomist mõjutavatel piirangutel peatub autor pikemalt järgmises alapeatükis.

Lanny Martin ja Randolph Stevenson (2001 : 33-34, 48-49), kes oma uurimuses testisid erinevatest koalitsiooniteooriatest tuletatud hüpoteese rohkem kui 200 reaalse läbirääkimissituatsiooni peal, leiavad et kuigi koalitsioonide moodustamise uurimine liigub õiges suunas, on selles uurimisvaldkonnas veel palju avastada. Siiani pole lähenemist, mis suudaks edukalt ennustada ning seletada kogu empiirilise reaalsuse rikkust. Martin ja Stevenson leiavad, et koalitsiooniteoreetikute suurimaks väljakutseks peaks olema nii parteide suurus, nende ideoloogiat kui ka institutsionaalseid tegureid arvesse võtvate lähenemiste integreerimine üheks sidusaks ning laiahaardeliseks tervikuks.

1.2. Institutsioonide roll valitsuskoalitsioonide moodustamisel

Nii formaalsete kui mitteformaalsete institutsioonidega arvestamine muutis valitsuskoalitsioonide moodustamise uurimist märgatavalt elulähedasemaks. Raske oleks ette kujutada valimistejargset valitsuse moodustamist olukorras, kus parteidevahelisi läbirääkimisi ei piiraks mingisugused protseduurilised reeglid. Lieven De Winter (1995 : 117-119) märgib, et majoritaarse valimissüsteemiga riikides (nt. Suurbritannia) on valitsuse moodustamine tavaliselt võrdlemisi lihtne ning mehhaaniline protsess, kus valitsusse kuuluva(d) partei(d) on enamasti valijad juba hääletuskastide juures otsustanud. Seevastu proportsionaalse valimissüsteemi korral (nt. Eesti ja Slovakkia) on tegemist keerukama olukorraga kus üldjuhul eksisteerib mitmeid alternatiivseid koalitsioonivariante. Sellises olukorras mängivad institutsionaalsed tegurid tunduvalt olulisemat rolli (ibid.).

Uurijate seas puudub siiski üksmeel millised institutsionaalsed faktorid mängivad koalitsioonide loomises olulisemat, millised vähem olulisemat rolli. Algselt oli peatahelepanu keskendunud valitsuse moodustamise protsessi otseselt mõjutavatel institutsioonidel. Hilisemad uurimused on leidnud, et oluline roll on ka reeglitel ning piirangutel mis korraldavad juba ametis oleva valitsuse tegevust (Martin & Stevenson 2001 : 35).

Kaare Ström, Ian Budge ja Michael Laver (1994 : 307-321) annavad põhjaliku ülevaate valitsuse moodustamist mõjutavatest institutsionaalsetest ja käitumuslikest piirangutest. Piirangute all peavad nad silmas misiganes võimalikke kitsendusi loodava koalitsiooni koosseisule, mis ei allu protsessis oselajate lühiajalisele kontrollile (Ström et al. 1994 : 308). Levinud piiranguteks on:

- Valitsuskabineti moodustamist puudutavad piirangud (nt. milline partei saab õiguse koalitsiooni moodustada, kuidas toimub kabineti ametissekinnitamine)
- Moodustatud valitsuskabineti tegevust puudutavad reeglid ja piirangud (nt. kuidas toimub valitsuses poliitikate üle otsustamine)

- Piirangud mida parteid ise endale seavad (nt. mõne parteiga koostöö välistamine)
- Väliste osalejate poolt seatavad piirangud (nt. Euroopa Liidu surve koalitsiooni loomisele)

Ühe kõige olulisema institutsionaalse tegurina tuleks eraldi ära mainida valitsust moodustama asuva partei ehk *formateur*'i roll koalitsiooniläbirääkimiste suunajana. Enamikes demokraatlikes süsteemides valib riigipea pärast parlamendivalimisi *formateur*'i, kes saab mandaadi asuda juhtima koalitsiooniläbirääkimisi (Kang 2009). Seejuures ei pea valitsuse moodustajaks olema alati valimiste võitjapartei, pigem on siin tegemist seguga seadusest tulenevatest piirangutest ning konkreetsete riikide traditsioonidest. De Winter (2002 : 178) märgib, et tegelikkuses on konkreetsete riikide (põhi)seadustest tulenevad jäigad moodustaja määramist korraldavad reeglid pigem erandiks.

Valitsuse moodustaja (partei või peaministri kandidaat) saab ideaalis olulisel määral vormida tulevase valitsuskoalitsiooni koosseisu ning ideoloogiat, aga kindlasti oleneb *formateur*'i edukus koalitsiooni loomisel konkreetsest poliitilisest kontekstist (nt. valimistulemused). Tavaliselt antakse valitsuse moodustajale läbirääkimiste pidamiseks teatud ajaline piir, kui *formateur*'il ei õnnestu siiski koalitsiooni moodustada antakse võimalus mõnele teisele kandidaadile (Kang 2009).

Martin ja Stevenson (2001 : 43-46) leiavad oma hüpoteeside testis, et lisaks *formateur*'ile võivad statistiliselt olulisel määral sündiva koalitsiooni koosseisu mõjutada muuhulgas läbirääkimiste ajal ametis oleva peaministri (vähemal määral ka tema koalitsioonipartnerite) võime mõjutada läbirääkimisprotsessi sisu ning ajastust, samuti parteide enne valimisi tehtavad lubadused koostööks teatud teiste parteidega (või vastupidi, lubadused mõne parteiga mitte koostööd teha) ning ka see kas valitsus peab enne ametissenimetamist läbima usaldushääletuse parlamendis.

Seoses piirangutega, mida parteid ise endale läbirääkimistel seavad, on Margit Tavits (2008) uurinud parteide varasema käitumise mõju koalitsioonide sünnile. Tuginedes empiirilisele analüüsile leiab ta, et kui partei on kunagi varem lahkunud valitsuskoalitsioonist ning kukutanud seeläbi valitsuse või lihtsalt asetanud oma endised koalitsioonikaaslased ebamugavasse vähemusvalitsuse staatusesse, käsitlevad endised partnerid seda parteid kui “altvedajat” (*defector*) ja soovivad parteid tulevikus karistada. Karistuseks on tavaliselt koostööst keeldumine. Sellised piirangud kitsendavad, aga kummagi osapoole tulevase koalitsioonialternatiive.

2. Parteipositsioonide määramine ning uurimismeetod

Käesoleva peatüki eesmärgiks on anda ülevaade peamistest parteide ideoloogiliste positsioonide määramise viisidest ning seejärel tutvustada antud bakalaureusetöö uurimismeetodit. Esmalt põhjendab autor, miks ta on otsustanud kasutada just Manifesto Project'i andmestikku. Sellele järgneb MP metoodika tutvustus ning kriitika. Kolmandas alapeatükis tutvustab autor meetodit mille abil kavatseb ta bakalaureusetöö eesmärgini jõuda.

2.1. Levinud lähenemised parteipositsioonide määramisele

Parteide ideoloogiliste positsioonide määramisel on enim levinud kolm lähenemist – ekspertuurid, parteiprogrammide nimikodeerijaga sisuanalüüs (Manifesto Project) ning parteiprogrammide arvutipõhine sisuanalüüs (Volkens 2007 : 108).

Ekspertuurid annavad edasi poliitikavaatlejate arvamusi parteide paiknemisest ideoloogilisel maastikul. Ülejäänud kaks võtavad aluseks parteide valimisprogrammid, mille kodeerimisel saadakse numbrilisi andmeid parteipositsioonide kohta. Erinevaid lähenemisi on rohkelt testitud ning leitud, et pole võimalik üheselt otsustada, milline neist on parim parteipositsioonide määramiseks (Volkens 2007 : 118)

Käesoleva bakalaureusetöö autor on eelistanud kasutada teist lähenemist, ehk MP andmestikku. Sellisel valikul on mitu põhjust. Esiteks on MP andmestiku puhul tegemist konkurentsivõrd kõige mahukama andmebaasiga parteipositsioonidest³. Ekspertuuridest on tuntuim ja mahukaim Benoit'i ja Laveri (2007 : 91) andmebaas⁴ mis hõlmab 47 riigi (sh. Eesti ja Slovakkia) parteisid, kuid ekspertide hinnanguid on kogutud vaid 2002.-03. aasta kohta (ibid.). Käesoleva kirjatöö eesmärgiks on vaadelda koalitsioonide loomist pikema perioodi vältel ning ei saa eeldada, et Eesti ja Slovakkia parteide vaated on püsinud selle aja jooksul muutumatuna. Samuti puuduvad samal

---

³ Andmebaasid on kõigile tasuta kättesaadavad - <https://manifesto-project.wzb.eu/>

⁴ Samuti tasuta kättesaadav - http://www.tcd.ie/Political_Science/ppmd/PPMD_11apr2006.pdf

põhjusel Benoit'i ja Laveri andmebaasist mitmed uuemad parteid. Arvutipõhised kontentanalüüsi meetodid on küll kiiresti arenenud, kuid vajavad veel palju täiendamist (Budge & Pennings 2007a : 121; Volkens 2007 : 109).

Samuti saab väita, et võrreldes ekspertide hinnangutega saab valimisprogrammidest paremini infot selle kohta millisenä parti ise teatud ajahetkel oma ideoloogiat näeb. Valimisprogramm on kirjalik dokument, mille on parti ise heaks kiitnud ning mille alusel on võimalik hiljem parteid oma sõnade eest vastutama panna (Volkens 2007 : 117).

Selgelt MP andmete kasuks räägib ka see, et Benoit'i ja Laveri andmestik positioneerib parteisid vaid vasak-parem skaalal, kuid nagu juba sissejuhatuses märgitud, kavatses autor parteipositsioonide määratlemisel vasak-parem mõõtmest hoiduda. MP andmestik seevastu võimaldab saada piisavalt infot parteide programmilistest seisukohtadest ilma, et see oleks teoretiseeritud vasak-parem mõõtmest lähtuvalt.

Erinevaid lähenemisi võrrelnud Andrea Volkens⁵ (2007 : 118) leiab, et igal lähenemisel on omad plussid ja miinused ning pigem nad täiendavad kõik üksteist, seega peaksid tema arvates uurijad võimalusel kasutama mitut meetodit.

2.2. Manifesto Project'i tutvustus

Manifesto Project'i uurimisgrupi (on kandnud ka nimesid Manifesto Research Group ja Comparative Manifesto Project) poolt kokku pandud andmebaasid hõlmavad 2012. aasta kevade seisuga statistikat kokku 55 riigi 596 parlamendivalimiste kohta ning valimiste ja parteiprogrammide hulk kasvab pidevalt.

MP metodoloogia seisneb kirjalikest valimisprogrammidest osalausete (*quasi-sentences*) otsimises ning nende jaotamises erinevate kategooriate alla. Just osalauseid otsitakse seetõttu, et üks lause parteiprogrammis võib endas sisaldada mitut mõtet, mis võivad kuuluda erinevate kategooriate alla. (Klingemann et. al. 2006).

---

⁵ Volkens on töötanud aastid MP uurimisgrupis.

Leitud osalused jaotatakse klassikalistest poliitilistest ideoloogiatest tuletatud 56 põhikategooria ning ühe tühja kategooria⁶ vahel. Kategooriad on omakorda jaotatud seitsme laiemal valdkonnal vahel. Nendeks valdkondadeks on: 1) välissuhted; 2) vabadus ja demokraatia; 3) poliitiline süsteem; 4) majandus; 5) heaolu ja elukvaliteet; 6) ühiskonna struktuur; 7) ühiskondlikud grupid.

Selleks, et tasandada programmide erinevast pikkusest tingitud moonutusi on iga partei skoor konkreetse kategooria raames standardiseeritud. Iga kategooria puhul on tegemist muutujaga mis on väljendatud protsendina programmis esinevate osaluste koguhulgast. (Budge & Pennings 2007b : 140; Klingemann et. al. 2006 : 153-154).

56 põhikategooriat on püsinud aastakümneid muutumatuna, et võimaldada võrdlust erinevate ajaperioodide vahel. Suurem muutus kategooriates toimus eelmisel kümnendil, mil klassikalistele kategooriatele lisati Euroopa postkommunistlike riikide jaoks 54 erikategooriat. Selle põhjuseks oli vajadus andmebaasis väljendada demokraatiale ülemineku käigus tekkinud regioonile omaseid spetsiifilisi poliitilisi olusid. Lisandunud erikategooriad ei mõjuta ülejäänud andmestiku terviklikkust, neid saab vajadusel kergesti ümber grupeerida, kui peaks tekkima vajadus kasutada vaid klassikalist jaotust. (Klingemann et. al. 2006 : 44).

Michael Laver ja Ian Budge esitasid 1990. aastate alguses mudeli MP kategooriate põhjal parteide vasak- ja parempoolsuse määramiseks. Nende mudel on kasutuses tänaseni, samas võib seda pidada MP kontekstis enim kriitikat pälvinud valdkonnaks (Benoit & Laver 2007; Jahn 2011; Mikhaylov 2008). Laveri ja Budge'i mudelisse on kaasatud 26 kategooriat – neist 13 väljendavad vasak- ja 13 parempoolsust. Konkreetse partei vasak-parem skoori saamiseks lahutatakse parempoolsust väljendavate kategooriate summast vasakpoolsust väljendavate summa. Tekib skaala mille ulatus on -100 kuni 100 protsenti. Miinusemärgiga skoor peaks näitama, et partei kaldub pigem vasakpoolsusse ning plussmärgiga, et

---

⁶ Tühja kategooria alla lähevad kodeerimata jäänud osalused. Nende osakaal käesolevas uurimuses käsitletud valimisprogrammides jääb keskmiselt vahemikku 0,5-1% programmi mahust.

parempoolsusesse. (mudeli täpsem kirjeldus Klingemann et. al. 2006 : 5-7). Kuna käesoleva bakalaureusetöö autor jätab vasak-parem skaala analüüsis kõrvale, ei peatu ta ka pikemalt selle mudeli tugevatel ega nõrkadel külgedel.

MP andmestiku suurimate tugevuste hulka kuuluvad juba eelnevalt käesolevas uurimuses rõhutatud äärmiselt rikkalik aegrealine materjal, samuti see, et andmestik annab võrreldes ekspertuuringutega, hea võimaluse jätta kõrvale vasak-parem skaala ning lihtsalt tuvastada konkreetsetele parteidele olulised teemad.

Kahtlemata pole MP andmestiku puhul tegemist täiusliku allikaga. Üheks enim kritiseeritud momendiks andmebaasi juures on seal olevate andmete usaldusväärsus. Kriitikud on leidnud, et MP andmetes peitub suur veaoh, sest iga valimisprogrammi töötleb üldjuhul vaid üks kodeerija ning manifestidest saadud andmeid alluvad kodeerija subjektiivsetele tõlgendustele (Benoit & Laver 2007; Mikhaylov et al. 2008). Usaldusväärsus MP kontekstis on seotud eelkõige sellega, kui palju kodeerimise tulemused võivad erineda, kui neid töötleks mõni teine kodeerija. Kõik tulevased MP kodeerijad läbivad enne konkreetse parteimanifesti kodeerimist koolituse ning peavad sooritama testkodeerimise. Uuringud on näidanud, et MP kodeerijate tulemuste korrelatsioon standardkodeeringuga on olnud vahemikus 0,7 kuni 0,9, mis näitab, et MP tulemusi ei saa võtta kui „kullastandardit“. Ka Andrea Volkens (2007 : 118) tunnistab, et inimkodeerijaga kontentanalüüsi puhul pole võimalik saavutada saajaprotsendilisel paikapidavaid tulemusi, kuid ta märgib, et MP kodeerijad on läbinud põhjaliku koolituse ning neil on osalause te kodeerimiseks konkreetset juhised. Samuti märgib Volkens, et kodeerijate testimiseks kasutatav standardmanifest on valitud äärmiselt keeruline ning ta leiab, et keskmist testiskoort 0,82 ei tuleks käsitleda kui nõrka tulemust.

Kodeerijate puhul on üldjuhul tegemist konkreetse riigi spetsialistidega, kes tajuvad hästi poliitilist leksikoni ning oma kodumaa konteksti (Volkens 2007), mis annab inimkodeerijale arvuti ees pigem eelise, sest inimene suudab paremini tajuda poliitilise leksikoni muutumist (Budge & Pennings 2007b : 139).

MP meetodile on ette heidetud ka seda, et kuna kategooriad on defineeritud mitukümmend aastat tagasi ning püsinud seitsaadik muutumatuna, ei suuda nad adekvaatselt edasi anda tänapäeval olulisi arenguid ja uusi teemasid poliitmaastikul nagu näiteks keskkonnakaitse- või immigratsiooniküsimused (Benoit & Laver 2007).

. Lõpetuseks olgu öeldud, et seoses MP andmete kasutamisega käesolevas uurimustöös lähtub autor eeldusest, et valimisprogrammid on tõepoolest usaldusväärsed allikad, mis annavad tõest informatsiooni partei poliitiliste eelistuste kohta. On selge, et MP tulemustesse tuleb suhtuda kriitiliselt, kuid antud bakalaureusetöö kontekstis tundub valimisprogrammide sisuanalüüs parim meetod parteide positsioneerimiseks. Autor võtaks oma suhtumise MP andmebaasi kokku Miranda De Vriesi (1999 : 135) sõnadega, kes ütleb tabavalt MP kohta: “Maal, kus elavad pimedad on ühesilmaline kuningas”.

2.3.Uurimismeetod

Käesoleva bakalaureusetöö kitsamaks eesmärgiks on kontrollida Eesti ja Slovakkia valitsuskoalitsioonide näitel eeldust, et valitsuse moodustaja (*formateur*) eelistab koalitsioonipartneritena endale võimalikult lähedaste poliitiliste vaadetega parteisid. Nagu juba sissejuhatuses mainitud, ei kasuta autor parteide ideoloogiliste positsioonide väljendamisel klassikalist vasak-parem skaalat. Selle asemel kasutab autor MP andmestikku, mis annab võimaluse kerge vaevaga võrrelda parteide programme ning määratleda, kui palju nad üksteisele sarnanevad.

Käesoleva bakalaureusetöö empiirilise uuringu esimese etapina proovib autor iga konkreetse valitsuskoalitsiooni loomise puhul tuvastada *formateur*'i. Seejärel võrdleb autor ülejäänud parteide programme *formateur*'i omaga kasutades selleks Martin Mölder (2012 : 103) poolt välja pakutud lihtsat meetodit, mis seisneb kahe partei programmi võrdlemises kõigi sisuliste kategooriate kaupa.

Autor arvutab esmalt kahe partei erinevused iga kategooriapaari puhul ning liidab need seejärel kokku. Tekib näitaja mis ulatub nullist (programmi jaotumine on

täpselt sama) kuni kahesajani (kokkulangevused puuduvad). Lihtsamaks tõlgendamiseks teisendab autor need näitajad skaalale nullist sajani, kus null tähistab programmiliste sarnasuste puudumist ning sada täielikku programmist kokkulangevust. Näiteks, kui kahe partei programmi puhul on vastav näitaja on 50, siis saab tinglikult öelda, et nende programmitemaatika kokkulangevus on 50%..

Järgnevas peatükis tutvustab autor lähemalt eelpoolmainitud viisil arvatud Eesti ja Slovakkia parteide valimisprogrammide vaheliste kokkulangevuste määra ning üritab teha mõningaid järeldusi poliitiliste vaadete osatähtsuse kohta valitsuskoalitsioonide moodustamisel. Lisaks kvantitatiivsele analüüsile proovib autor vajadusel otsida alternatiivseid seletusi moodustunud koalitsioonidele.

3. Juhtumianalüüsid

Selles peatükis rakendab autor oma uurimismeetodit Eestis ja Slovakkias ajavahemikul 2002.-2011. moodustatud valitsuskoalitsioonide analüüsil. Esimeses alapeatükis annab autor põgusa ülevaate Eesti ja Slovakkia parteide arengutest pärast iseseisvumist ning nendes riikides koalitsioonide moodustamist reguleerivatest institutsionaalsetest piirangutest. Kahes järgnevas alapeatükis analüüsib autor mõlemas riigis toimunud konkreetsete valitsuskoalitsioonide moodustamist.

3.1. Eesti ja Slovakkia arengud

Eesti ja Slovakkia parteisüsteemide senine areng on üldjoontes järginud samu mustreid nagu ka teised Euroopa postkommunistlikud riigid⁷. Eesti poliitilisele maastikule on olnud iseloomulik rohkelt parteide lagunemisi ja liitumisi, valijate häälte suur volatiilsus, parteiliidrite domineerimine ning kandidaadikeskne valimisvõitlus (Mikkel 2006). Sarnased arengud olid iseloomulikud ka Slovakkiale, kuid erinevalt Eestist oli Slovakkia 1990. aastatel hädas demokraatlike mängureeglite kehtestamisega (Rybar 2006).

Enamuse 1990. aastatest oli Slovakkias võimul autoritaarsete kalduvustega peaminister Vladimir Meciar ning tema partei Liikumine Demokraatliku Slovakkia Eest (HZDS). Meciari valitsemisaega jäid ilmestama Lääneriikide pidevad süüdistused selle kohta, et Slovakkias ei peeta kinni demokraatiat, õigusriiki ega vähemuste kaitset puuduvatest printsiipidest (Rybar 2006; Henderson 2004). Slovakkiat ähvardas oht jääda välja Euroopa Liidust ja NATOst. Lahenduse sellele olukorrale tõi 1998. aasta parlamendivalimistel HZDS-ile osaks saanud kaotus, mis tõi võimule reformimeelse ning EL-ile vastuvõetava Meciari vastase koalitsiooni, Slovakkia Demokraatliku ja Kristliku Uniooniga (SDKU) eesotsas.

---

⁷ Eelkõige peab autor silmas riike mis liitusid 2004. aastal Euroopa Liiduga.

Võib täheldada, et käesolevas bakalaureusetöös vaatluse all olev periood (2002.-2011.) tõi mõlemas riigis endaga kaasa teatava poliitilise rahunemise. Kui Eesti esimestel täiesti vabadel valimistel 1992. aastal osales 17 parteid, kellest üheksa pääsesid ka Riigikokku, siis 2011. aasta valimisteks oli osalevate parteide arv langenud üheksani ning neist neli pääses Riigikokku. Slovakkia puhul ei saa osalevate parteide arvu vähenemist sel perioodil täheldada - 2002.aasta valimistel tegi osalevate parteide arv hoopis hüppe üles. Kui 1994. aasta valimistel osales 17 parteid, siis 2002. aastal juba 25 ning seni viimastel parlamendivalimistel Slovakkias 26. Kuid Slovakkia puhul tuleb täheldada seda, et alates 2002. aastast ei olnud seal valimiste põhiküsimuseks enam valik demokraatia ja autoritarismi vahel (Rybar 2006).

Mis puutub riikide formaalsetesse institutsioonidesse, siis Eesti ja Slovakkia on üksteisele võrdlemisi sarnased. Mõlemates riikides kehtib parlamendivalimistel viie protsendiline künnis, samuti on mõlemas riigis piiratud valimisliitude osalemist parlamendivalimistel – Eestis on liidud keelustatud, Slovakkias kehtib neile 10 protsendiline valimiskünnis. Mõlema riigi puhul on Presidendid need, kellel lasub vastutus anda peaministri kandidaadile volitused valitsuse moodustamiseks ning mõlemas riigis peavad värsked valitsuskabinetid enne ametisseasumist saama parlamendi enamuse heakskiidu.

3.2. Eesti koalitsioonid

3.2.1. 2003 a. Parlamendivalimised

2003. a. märtsis toimunud valimistel kogus enim hääli Keskerakond, kuid valimiste tegelikuks võitjaks võis pidada nendega ühepalju saadikukohti saanud ja ametlikult alles 14 kuud varem loodud Res Publicat, kes moodustas enamusvalitsuse koos Reformierakonna ja Rahvaliiduga

Valimisprogrammide analüüs näitab (Tabel 1) et Res Publica valis oma koalitsioonipartneriteks parteid, kes olid talle programmi poolest kõige sarnasemad.

Samas tuleb märkida, et Res Publica, kui teatavas mõttes protestipartei manifest oli teiste parteide omast märkimisväärselt erinev. Res Publica programmi võrdlemisi vähest

Tabel 1. Parteide programmline sarnasus valitsuse moodustajaga: 2003. a valimised

Valitsuse moodustaja (<i>formateur</i>)	Partei	Valimisprogrammi sarnasus <i>formateur</i> 'i omale (%)	Kohti parlamendis (kokku 101)
Res Publica (28 kohta)	Reform	53,2	19
	Rahvaliit	53,1	13
	Kesk	48,7	28
	Isamaa	47,7	7
	Mõõdukad	42,4	6

Rasvases kaldkirjas valitsuskoalitsiooni moodustanud parteid

Allikas: MP andmebaas (Volkens et al. 2011) ja autori arvutused

sarnasust teiste parteide manifestidega, saab osalt seletada sellega, et partei programmis oli palju rõhutatud mitmeid selliseid teemasid, mida teised parteid oma programmides kuigivõrd palju ei puudutanud, näiteks võib tuua poliitilise korrupsiooni ning seadust ja korda puudutavad kategooriad. Samuti paistis Res Publica programm silma sellega, et rõhutati teistest parteidest enam kaht vähemalt Eesti kontekstis üksteisele vastu rääkivat teemat – nii heaoluühiskonna laiendamise vajadust (mis lähendas teda Keskerakonnale), kui ka neoliberaalse majanduspoliitika vajalikkust (mis lähendas parteid Isamaale ja Reformierakonnale). Kokkuvõtvalt tuleb nentida, et Res Publica valimismanifest ei paistnud silma just kuigi tasakaalustatuna, mis teeb partei ideoloogia kohta järelduste tegemise keeruliseks.

Mis puudutab koalitsiooni moodustamist, siis seadsid tasavägised valimistulemused Presidendi keerulise valiku ette – kellele anda esimesena volitused valitsuse moodustamiseks? Eesti Põhiseadus ei kohusta Presidendi tingimata enim hääli saanud parteist peaministri kandidaati valima. Pärast valimistulemuste teatavakstegemist hakkasid kaks enim hääli saanud parteid aktiivselt endale võimalikke

koalitsioonipartnereid otsima. Kahe partei omavaheline koostöö poleks tulnud kõne alla (Taagepera 2006 : 82). Res Publica ja Keskerakonna omavaheline vaenulikkus seadis soodsasse positsiooni valimistel kolmanda tulemusena teinud Reformierakonna, kelle kohtadest sõltus kummagi enim kohti saanud partei võimalus enamusvalitsust moodustada. Nii üritasid mõlemad parteid Reformierakonda läbirääkimistele meelitada. Keskerakonna poolt pakutud soodsamatest tingimustest hoolimata otsustas Reformierakond võtta vastu Res Publica kutse (*Delfi* 2003a). Kuna kahel parteil polnud veel koos parlamendis vajalikku enamust (51 kohta) otsustati läbirääkimistele kutsuda ka Rahvaliit. Seejuures oleks Res Publica algselt soovinud koalitsioonipartnerina näha pigem Isamaaliitu, kuid seoses konfliktidega Reformierakonna ning Isamaaliidu juhtide vahel⁸ survestas esimene Res Publicat pigem Rahvaliitu eelistama (*Delfi* 2003b); Tavits 2008 : 497).

President tegi pärast pikka kaalumist valitsuse moodustamise ettepaneku siiski valimistel enim hääli saanud Keskerakonna esimehele Savisaarele, kuid Savisaar lükkas ettepaneku tagasi viidates juba lõpusirgel olevatele läbirääkimistele Res Publica, Reformierakonna ning Rahvaliidu vahel (*Eesti Päevaleht* 2003). Seejärel esitas President uueks peaministri kandidaadiks Res publica esimehe Juhan Partsi. Viis nädalat pärast valimisi kinnitati ametisse Res Publica, Reformierakonna ja Rahvaliidu valitsuskoalitsioon.

Eelnavast tuleb välja, et Reformierakond mängis koalitsiooni moodustamisel kesksel rollil. Kuigi partei puhul polnud tegemist *formateur*'iga, said nad läbirääkimistel esitada rohkelt tingimusi (sh. Isamaa väljajätmine). Samuti mõjutas olulisel määral koalitsioonialternatiivide arvu Res Publica ja ka teiste parteide umbusklik suhtumine Keskerakonda.

---

⁸ Konfliktid olid seotud Isamaaliidust, Reformierakonnast ning Mõõdukatest koosnenud valitsuse lagunemisega 2002. aastal.

3.2.2. 2007 a. Parlamendivalimised

2007. aasta valimiste kindel võitja oli Reformierakond. President tegi Andrus Ansipile ettepaneku moodustada valitsus ning Reformierakond kutsus läbirääkimistele Isamaa ja Res Publica Liidu (IRL)⁹, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna (SDE)¹⁰ ning Eestimaa Rohelised. Pärast nädalaid kestnud läbirääkimisi moodustatigi valitsuskoalitsioon, kuid siiski ilma Rohelisteta.

Valimisprogrammide analüüs (Tabel 2) näitab, et Reformierakonna seisukohast oli IRLi ja SDE puhul tegemist neile programmiliselt lähimate parteidega. Sarnaselt

Tabel 2. Parteide programmiline sarnasus valitsuse moodustajaga: 2007. a valimised

Valitsuse moodustaja (<i>formateur</i>)	Partei	Valimisprogrammi sarnasus <i>formateur</i> 'i omale (%)	Kohti parlamendis (kokku 101)
Reform (31 kohta)	IRL	75,0	19
	SDE	71,5	10
	Rahvaliid	65,9	6
	Kesk	61,3	29
	Rohelised	50,7	6

Rasvases kaldkirjas valitsuskoalitsiooni moodustanud parteid

Allikas: MP andmebaas (Volkens et al. 2011) ja autori arvutused

Reformierakonnale, pooldas ka IRL liberaalset majanduspoliitikat. Võib väita, et IRL oli Reformierakonnale vajalik partner ka seetõttu, et viimane saaks teoks teha oma

⁹2006. aastal liitusid eelmiste valimiste võitja Res Publica ja Isamaaliit. Res Publica oli valimistevahelisel ajal kaotanud peaaegu kogu oma algse toetuse ning oli oht, et erakond võib jääda 2007. aasta valimistel allapoole valimiskünnist (Petta 2008 : 962).

¹⁰ Kuni 2004. aastani kandis nime Mõõdukad.

lubadused seoses “Pronkssõduri” monumendiga¹¹. Peaminister Ansip võttis enne valimisi kindla seisukoha, et monument tuleb Tallinna kesklinnast ära viia¹² (Pettai 2008 : 965). Valimisprogrammi vaadates tuleb selgelt välja, et Reformierakond pani võrreldes eelmiste valimistega oma kampaanias palju suuremat rõhku rahvuslikele teemadele mis lähendas neid ka selles küsimuses IRLile¹³. Seevastu oleks neil oma eelmise valitsuspartneri Keskerakonnaga¹⁴ koalitsioonis jätkates olnud väga raske täide viia oma lubadusi, sest Keskerakond, kelle toetajaskonnast moodustasid märkimisväärse osa vene keelt kõnelevad valijad, pooldas monumendi küsimustes palju ettevaatlikumat suhtumist.

Reformierakonna ja IRL-i parlamendikohtadest ei piisanud siiski enamusvalitsuse moodustamiseks. Seetõttu oli neil vaja veel vähemalt ühte koalitsioonipartnerit, kelleks osutusid Sotsiaaldemokraadid. SDE suhteline programiline lähedus Reformierakonnale tundub esmapilgul üllatav. Kuid kui vaadata lähemalt kahe partei MP skooore erinevate kategooriate kaupa, siis on märgata, et kumbki ei paistnud eriti silma teistest parteidest eristuvate teemadega¹⁵. Suurimaks erinevuseks Reformierakonna ja SDE vahel kategooriate lõikes oli esimese märgatavalt suurem tähelepanu rahvusküsimusele, samas kui heaolu ja elukvaliteeti puudutavates kategooriaates on kahe partei skoorid võrdlemisi sarnased. Lõpuks sündis valitsuskoalitsioon, mis oma koosseisu poolest kordas üldjoontes 1999. aastal Isamaast, Reformierakonnast ja Mõõdukatest koosnenud nn. Kolmikliitu.

---

¹¹ Alates 2006. aastast oli pidevalt üldsuse tähelepanu all Tallinnas Tõnismäel asunud II Maailmasõjas võidelnud punaarmee laste mälestuskoht ehk “Pronkssõduri” monument ning selle ümber toimunud Eesti- ja Vene rahvuslaste provokatsioonid.

¹² Aprillis 2007 tehti see plaan teoks millele järgnesid rahvarahutused

¹³ Isamaaliit oli traditsiooniliselt keskendunud rahvuslikult meelestatud eestlaste häälte püüdmisele.

¹⁴ Res Publica, Reformierakonna ja Rahvaliidu koalitsioon lagunes 2005. aastal. Uue valitsuse moodustasid Reformierakond, Keskerakond ja Rahvaliit.

¹⁵ Erandiks on võib pidada Reformierakonna puhul suhteliselt suuremat rõhust avaliku sektori efektiivsuse teemaikale

3.2.3. 2011 a. Parlamendivalimised

Valimiste kindlaks võitjaks oli Reformierakond. Pärast valimisi asus valitsust moodustama senine peaminister Ansip, kes andis juba varakult teada, et eelistab jätkata koostööd senise koalitsioonipartneri IRLiga (ERR 2011). Kahe partei kohtadest piisas enamusvalitsuse loomiseks. Vajadusel oleks saanud Reformierakond enamusvalitsuse moodustada ka kahekesi koos SDEga, kuid see oleks olnud vähetõenäoline, arvestades erimeelsusi majandus ja rahandusküsimustes ning ka seda, et SDE lahkus 2009. aastal eelmisest Ansipi juhitud koalitsioonist.

Tabelist 3 on näha, et IRL oli Reformierakonna seisukohast ka sarnaseima valimisprogrammiga. Samas on näha, et kaks ülejäänud parlamendiparteid olid samuti Reformierakonnale programmiliselt võrdlemisi sarnased. Seoses nn. Idarahaskandaaliga oli aga Keskerakond sattunud Eesti poliitilisel maastikul täielikku isolatsiooni. Nimelt süüdistasid 2010. aasta detsembris riigi julgeolekuorganid

Tabel 3. Parteide programmiline sarnasus valitsuse moodustajaga: 2011. a valimised

Valitsuse moodustaja (<i>formateur</i>)	Partei	Valimisprogrammi sarnasus <i>formateur</i> 'i omale (%)	Kohti parlamendis (kokku 101)
Reform (33 kohta)	IRL	70,3	23
	SDE	69,9	19
	Kesk	65,8	26

Rasvases kaldkirjas valitsuskoalitsiooni moodustanud parteid

Allikas: MP andmebaas (Volkens et al. 2011) ja autori arvutused

Keskerakonda selles, et see on Lasnamäele kerkiva õigeuskiriku rahastamise varjus palunud Venemaalt illegaalset rahalist toetust parteile. Muuhulgas süüdistati partei esimeest Savisaart Vene mõjuagent olemises (Sikk 2011 : 963). Skandaaliga seoses teatasid kõik olulisemad Eesti parteid, et välistavad koostöö Keskerakonnaga.

3.3.Slovakkia koalitsioonid

3.3.1. 2002. a. Parlamendivalimised

2002. aasta valimistel kogus ettearvatult enim hääli Meciar HZDS. Samas oli partei kaotanud võrreldes 1998. aasta valimistega olulisel määral kohti parlamendis. Kui valimistulemused näitasid, et äärmuslike vaadetega Slovakkia Rahvuspartei (SNS)¹⁶ ei ületanud valimiskünnist, oli selge, et paariaseisuses HZDS-il pole võimalik valitsust moodustada, sest Slovakkia President Rudolf Schuster oli enne valimisi lubanud nimetada valitsuse moodustajaks kandidaadi, kes suudab realselt parlamendis enamuse toetuse pälvida (Fisher 2002). President volitas valitsust moodustama SDKU esimehe ja ametisoleva peaministri Mikulas Dzurinda, kelle partei suuruselt teine hääletsaak oli mõningane üllatus¹⁷. Lõpuks moodustasid enamusvalitsuse SDKU, tema kaks partnerit eelmisest valitsuskoalitsioonist (1998-2002) Ungari Koalitsioonipartei (SMK) ja Kristlik Demokraatlik Liikumine (KDH). Neljanda partnerina võeti koalitsiooni uus partei Uue Kodaniku Allianss (ANO).

Tabel 4. Parteide programmiline sarnasus valitsuse moodustajaga: 2002. a valimised

Valitsuse moodustaja (<i>formateur</i>)	Partei	Valimisprogrammi sarnasus <i>formateur</i> 'i omale (%)	Kohti parlamendis (kokku 150)
SDKU (28 kohta)	KDH	65,8	15
	HZDS	65,3	36
	Smer	59,1	25
	ANO	57,4	15
	SMK	48,8	20
	KSS	42,3	11

Rasvases kaldkirjas valitsuskoalitsiooni moodustanud parteid

Allikas: MP andmebaas (Volkens et al. 2011) ja autori arvutused

¹⁶ HZDS ja SNS osalesid 1990. aastatel korduvalt ühistes koalitsioonivalitsustes

¹⁷ Valimiseelsetes uuringutes oli SDKU toetus stabiilselt alla 10% (Ucen 2003 : 1073).

Valimisprogrammide analüüs (Tabel 4) näitab, et SDKU-le oli programmiliselt lähim KDH, ülejäänud kaks koalitsioonipartnerit olid mõnevõrra erinevamate vaadetega. Uustulnuk ANO toetas üldjoontes SDKU liberaalseid vaateid majandusele, kuid selle partei ideoloogia määratlemisel tuleb olla ettevaatlik, sest ANO puhul oli eelkõige tegemist ühe mehe, Slovakkia meediaärimehe Pavol Rusko nõ. taskuparteiga, mis kogus suure hulga hääli eelkõige seetõttu, et sai pretendeerida uue ja puhta mainega partei tiitlile (Haughton & Rybar 2004 : 116). SMK valimisprogrammi lähemal vaatlusel saab selgeks, et tegemist on parteiga mis oma ideoloogias kaldub pigem sotsiaaldemokraatiasse, kuid eelkõige on tegemist etnilise parteiga ning kindlasti mängis nende koalitsiooni kaasamises SDKU poolt rolli edukas koostöö eelmises valitsuses.

Tabelist 4 on näha, et SDKU-le oli programmiliselt teiseks lähim partei HZDS, millega koostöö oli välistatud. Kolmandaks lähim partei oli Suund (Smer), kuid alles paar aastat enne valimisi loodud Smer oleks olnud SDKU-le ebameeldiv koostööpartner. Nimelt vastandus Smer oma kampaanias end nii Meciarile HZDS-ile kui ka senisele SDKU juhitud koalitsioonile, väites et Dzurinda valitsus on Slovakkiale sama halb kui Meciarile oma (Deegan-Krause & Haughton 2009 : 830).

3.3.2. 2006. a. Parlamendivalimised

2006. aasta jaanuaris toimusid Slovakkias ennetähtaegsed valimised¹⁸. Põhjuseks oli KDH lahkumine peaminister Dzurinda valitsusest. Valimised võitis kindlalt Smer-SD¹⁹ kellest sai ka valitsuse moodustaja. Paljudele üllatuseks moodustas Smer valitsuse koos HZDS-i ning äärmuslike vaadetega SNS-iga.

Kuigi Smeri võit oli pikalt ette teada, keeldus partei enne valimisi misiganes vihjete andmisest potentsiaalsete koalitsioonipartnerite osas (Haughton & Rybar 2008 : 238). Kui valimistulemused olid selgunud ennustasid vaatlejad pikki läbirääkimisi, kuid

---

¹⁸ Korralised valimised pidanuksid toimuma 2006. a septembris.

¹⁹ Partei oli valimistevahelisel ajal lisanud oma nimele SD (sotsiaaldemokraatia)

Smer valmistas üllatuse ning pärast kiireid läbirääkimisi kirjutati alla koalitsioonileping selleks ajaks juba nõrgenenud ning mitu lõhenemist üle elama pidanud HZDS-iga ning rahvuslikult meelestatud SNS-iga.

Tabel 5. Parteide programmiline sarnasus valitsuse moodustajaga: 2006. a valimised

Valitsuse moodustaja (<i>formateur</i>)	Partei	Valimisprogrammi sarnasus <i>formateur</i> 'i omale (%)	Kohti parlamendis (kokku 150)
Smer (50 kohta)	HZDS	59,2	15
	SNS	57,3	20
	SMK	56,4	20
	SDKU	50,4	31
	KDH	46,9	14

Rasvases kaldkirjas valitsuskoalitsiooni moodustanud parteid

Allikas: MP andmebaas (Volkens et al. 2011) ja autori arvutused

Tabelist 5 võib näha, et kuigi Smeri programm oli võrdlemisi erinev kõigist ülejäänud parteidest, olid HZDS ja SNS *formateur*'ile ideoloogiliselt lähimad. Opositsiooni jäänud parteidest oli Smerile programmiliselt sarnaseim etniliste ungarlaste partei SMK, kuid SMK kaasamine koalitsiooni kas koos HZDS-i või SNS-iga poleks tulnud kõne alla, hoolimata sarnastest vaadetest sotsiaalpoliitikale, sest seoses kahe eelpoolmainitud partei ungarlastevastase hoiaku tõttu valitses vastastikune umbusaldus (Haughton & Rybar 2008 : 245).

Arvatavasti mõjutas Smeri koalitsioonipartnerite valikut ka see, et erinevalt SMK-st ja KDH-st. Ei esitanud kaks lõpuks koalitsiooni kutsutud parteid Smerile mingeid omapoolseid nõudmisi (ibid. : 250). Lõpuks jagunesid ka ministriportfellid üpris ebavõrdselt – vastavalt 11 Smerile, 3 HZDS-ile ja 2 SNS-ile.

3.3.3. 2010. a. Parlamendivalimised

Valimised võitis ülekaalukalt Smer, aga kuna partei eelmistel koalitsioonipartneritel läksid valimised kehvasti (SNS kaotas kohti ning HZDS ei ületanud valimiskünnist) oli selge, et Smeri liidril ja ametisoleval peaministril Robert Ficol läheb koalitsiooni moodustamine keeruliseks (*Economist* 2010). Pärast Fico edutuid katseid alustada ülejäänud parteidega läbirääkimisi, andis President valitsuse moodustamise volitused valimistel teise koha saavutanud SDKU kandidaadile Iveta Radicovale, kes moodustas uue valitsuse koos kahe uue partei liberaalse Vabaduse ja Solidaarsuse (SaS) ning Sillaga (Most-Hid, partei nimes sõna 'sild' nii slovaki kui ungari keeles)²⁰ ning kaasates koalitsiooni ka varasemast ajast tuttava koalitsioonipartneri KDH.

Tabelist 6 on näha, et sündinud koalitsioon polnud maailmavaateliselt just kuigi sarnane SDKU-le. Ka SDKU-le programmiliselt lähima partei Most-Hid'i skoori tuleb suhtuda skeptiliselt, sest parteiga kandideeris ühes nimekirjas, aga eraldi programmiga Kodanike Konservatiivne Partei (OKS), kelle programmil oli SDKU-ga vaid 45%

Tabel 6. Parteide programmline sarnasus valitsuse moodustajaga: 2010. a valimised

Valitsuse moodustaja (<i>formateur</i>)	Partei	Valimisprogrammi sarnasus <i>formateur</i> 'i omale (%)	Kohti parlamendis (kokku 150)
SDKU (28 kohta)	Most-Hid	65,4	10+4²¹
	SNS	62,3	9
	Smer	58,6	62
	KDH	57,5	15
	SaS	53,0	22

Rasvases kaldkirjas valitsuskoalitsiooni moodustanud parteid

Allikas: MP andmebaas (Volkens et al. 2011) ja autori arvutused

²⁰ SMK kauaaegse esimehe Bela Bugari uus partei.

²¹ Most-Hid'iga kandideeris ühes nimekirjas, aga eraldi programmiga Kodanike Konservatiivne Partei (OKS)

kokkulangevust. Pigem ühendas kõiki koalitsiooni moodustanud parteisid vastuseis Smerile (Malova & Ucen 2011). Slovakkia oli tabanud majanduskriis, millele ei suutnud Fico valitsus adekvaatselt reageerida ega viia läbi vajalikke kärpeid riigi rahanduses²². Koalitsiooni moodustanud parteide valimisprogramme vaadates selgub, et neli parteid olid võrdlemisi erinevatel seisukohtadel heaolu ja elukvaliteeti ning poliitilist süsteemi valdkondi puudutavates kategooriates, mis aga ei takistanud neil koondumast ühise eesmärgi nimel.

---

²² Smeri valitsusajal tõusid riigi eelarvedefitsiit 1,9 protsendilt 7,8 protsendini (Malova & Ucen 2011: 1123).

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli hinnata parteide poliitiliste vaadete rolli valitsuskoalitsioonide moodustamisel, kasutades selleks valimisprogrammide kontentanalüüsi (Manifesto Project) teel saadud kvantitatiivseid andmeid parteide ideoloogilistest positsioonidest.

Käesolev bakalaureusetöö proovis Eesti ja Slovakkia valitsuskoalitsioone käsitletud empiirilise uuringu abil kontrollida eeldust, et valitsust moodustav partei (*formateur*) eelistab koalitsioonipartneritena endale võimalikult lähedaste poliitiliste vaadetega parteisid.

Autori analüüs näitas, et parteide poliitilised vaated mängivad tõepoolest koalitsioonide loomisel teatud rolli. Kõige suuremat rolli mängisid parteide programmilised vaated arvatavasti Eesti 2007. ja 2011. aasta ning Slovakkia 2006. aasta valimistel. Samas tuleb suhtuda ettevaatlikult ka sellesse järeldusse, sest nii Eestis kui Slovakkias mõjutasid kogu perioodi (2002.-2011.) vältel koalitsioonide moodustamist ka mitmed teised olulised faktorid, näiteks parteide keeldumine koostööst teatud teiste parteidega või keerulised suhted parteijuhtide vahel. Selliste tegurite võimalikku mõju on väga raske hinnata, sest vaid väga sügavuti mineva analüüsi teel oleks võimalik tuvastada, kas parteidevahelised hõõrumised on tingitud pigem erinevast ideoloogiast või mängib suuremat rolli parteide võimuiha. Kokkuvõttes leiab autor, et käesoleva bakalaureusetöö eesmärgini jõudmiseks oleks vajalik sarnast meetodit kasutades uurida palju suuremat hulka hulka realselt tekkinud koalitsioone.

Kasutatud kirjandus

Benoit, Kenneth; Michael Laver (2007). "Estimating party policy positions: Comparing expert surveys and hand-coded content analysis", *Electoral Studies* 26(1), 90-107.

Budge, Ian; Paul Pennings (2007a). "Do they work? Validating computerised word frequency estimates against policy series". *Electoral Studies* 26(1), 121-129.

Budge, Ian; Paul Pennings (2007b). „Missing the message and shooting the messenger: Benoit and Laver’s ‘response’“. *Electoral Studies* 26(1), 136-141.

Dahlmann, Olaf (2003). „Valitsuse stabiilsus Eestis: soovunelm või tegelikkus?“. *Riigikogu Toimetised* 7.

Deegan-Krause, Kevin; Tim Haughton (2009). „Toward a More Useful Conceptualization of Populism: Types and Degrees of Populist Appeals in the Case of Slovakia“. *Politics & Policy* 37(4), 821-841.

Delfi (2003a). „Reform alustas läbirääkimisi Res Publicaga“, 05.03.03. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/reform-alustas-labiraakimisi-res-publicaga-taiendatud.d?id=5250116> (13.05.2012).

Delfi (2003b). “Res Publica pooldab koosmeele koalitsiooni”, 08.03.03. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/res-publica-pooldab-koosmeele-koalitsiooni.d?id=5268794> (13.05.2012).

De Winter, Lieven (1995). "The Role of Parliament in Government Formation and Resignation", in Döring, H. (ed.), *Parliaments and Majority Rule in Western Europe*. Mannheim: Campus, 115-151.

De Winter, Lieven (2002). "Parties and Government Formation, Portfolio Allocation, and Policy Definition", in Luther, K. and Müller-Rommel, F. (eds), *Political Parties in the New Western Europe. Political and Analytical Challenges*, Oxford: Oxford University Press, 171-206.

De Vries, Miranda (1999). "*Governing with Your Closest Neighbour: An assessment of spatial coalition formation theories*", Amsterdam: Ipskamp.

Economist (2010). "First vote, then choose". 15.06.10. http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2010/06/slovakia_0 (15.05.2012).

Eesti Päevaleht (2003). "Rüütel tegi Savisaarele ettepaneku moodustada valitsus, Savisaar lükkas tagasi". 01.04.03. <http://www.epl.ee/news/eesti/ruutel-tegi-savisaarele-ettepaneku-moodustada-valitsus-savisaar-lukkas-tagasi.d?id=50951107> (12.05.12).

ERR (2011). "*Ansip: eelistaksin jätkata sama koalitsiooniga*", 06.03.11 <http://uudised.err.ee/index.php?06225187> (12.05.2012)

Fisher (2002) "264. Slovak Voters Move Closer to West". Kättesaadav internetist: <http://www.wilsoncenter.org/publication/264-slovak-voters-move-closer-to-west> (11.05.2012)

Haughton, Tim; Marek Rybar (2004). "All right now? Explaining the successes and failures of the Slovak centre-right". *Journal of Communist Studies and Transition Politics* 20(3),115–132.

Henderson, Karen (2004) “The Slovak Republic: explaining defects in democracy”. *Democratization*. 11(5), 133-155.

Jahn, Detlef (2011). “Conceptualizing Left and Right in comparative politics: Towards a deductive approach”. *Party Politics* 17(6), 745–765.

Kang, Shin-Goo (2009). “The influence of presidential heads of state on government formation in European democracies: Empirical evidence“, *European Journal of Political Research* 48(3), 543–572.

Klingemann, Hans-Dieter; Andrea Volkens; Judith Bara; Michael McDonald (2006). “*Mapping Policy Preferences II. Estimates for Parties, Electors and Governments in Eastern Europe, European Union and OECD 1990-2003*”, Oxford: Oxford University Press.

Malova, Darina;. Peter Ucen (2011). “Slovakia”. *European Journal of Political Research* 50(7–8), 1118-1129.

Martin, Lanny; Randolph Stevenson (2001). “Government Formation in Parliamentary Democracies“. *American Journal of Political Science*, 45(1), 33-50.

Mikhaylov, Slava; Michael Laver; Kenneth Benoit (2008). “Coder Reliability and Misclassification in Comparative Manifesto Project Codings”. 66th MPSA Annual National Conference, Palmer House Hilton Hotel and Towers, 3–6 april.

Mikkil, Evald (2006). “Patterns of Party Formation in Estonia: Consolidation Unaccomplished”. in S. Jungerstam-Mulders (ed.), *Post-communist EU Member States: Parties and Party Systems*. Aldershot : Ashgate, 23-49.

Mölder, Martin (2012) "Eesti erakondade valimisprogrammide iseloomustus 1999-2011". *Politica* 12, 74-114.

Pettai, Vello (2008) "Estonia". *European Journal of Political Research* 47(7-8), 962-968.

Ruus, Jüri (2003) "Koalitsiooniteooriad. Eesti näide", in R.Toomla (toim.), *Riigikogu Valimised 2003*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. 43-73.

Rybar, Marek (2006) "Old Parties and New: Changing Patterns of Party Politics in Slovakia". in S. Jungerstam-Mulders (ed.), *Post-communist EU Member States: Parties and Party Systems*. Aldershot : Ashgate, 147-176.

Sikk, Allan (2011). "Estonia". *European Journal of Political Research* 50(7-8), 960-964.

Strom, Kaare; Ian Budge; Michael Laver (1994). "Constraints on Cabinet Formation in Parliamentary Democracies". *American Journal of Political Science* 38(1), 303-335.

Taagepera, Rein (2006). "Meteoric trajectory: The Res Publica Party in Estonia". *Democratization* 13(1), 78-94.

Tavits, Margit (2008). "The Role of Parties' Past Behavior in Coalition Formation". *American Political Science Review* 102(4), 495-507.

Toomla, Rein (2007). "Eesti erakondade programmiline liikumine vasakparempoolsuse skaalal 1992-2007". ESAK VII aastakonverents.

Ucen, Peter (2003). "Slovakia". *European Journal of Political Research* 42(7-8), 1067–1077.

Volkens, Andrea (2007). "Strengths and weaknesses of approaches to measuring policy positions of parties". *Electoral Studies* 26(1), 108-120.

Andmebaasid:

European Election Database (http://www.nsd.uib.no/european_election_database)

Parties and Elections in Europe (<http://www.parties-and-elections.de/>)

Volkens, Andrea/Lacewell, Onawa/Lehmann, Pola/Regel, Sven/Schultze, Henrike/Werner, Annika (2011): The Manifesto Data Collection. Manifesto Project (MRG/CMP/MARPOR), Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB).

Lisa 1. Eesti ja Slovakkia valimistulemused ja koalitsioonid 2002-2011

Allikas: <http://www.parties-and-elections.de/>

1.Eesti

1.1. 2003. a. parlamendivalimised

2. märts

Osalus: 58,2% Valimiskünnis: 5%

Partei	Hääli (%)	Kohti
Keskerakond	25,4	28
Res Publica	24,6	28
Reformierakond	17,7	19
Eestimaa Rahvaliid	13	13
Isamaaliit	7,3	7
Möödukad	7	6
Muud	5	0
Kokku	100	101

Valimiste järel moodustatud valitsus: Res Publica, Reformierakond, Eestimaa Rahvaliid

1.2. 2007. a. parlamendivalimised

4. märts

Osalus: 61% Valimiskünnis: 5%

Partei	Hääli (%)	Kohti
Reformierakond	27,8	31
Keskerakond	26,1	29
Isamaa ja Res Publica Liit (IRL)	17,9	19
Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE)	10,6	10
Eestimaa Rohelised	7,1	6
Eestimaa Rahvaliid	7,1	6
Muud	3,4	0
Kokku	100	101

Valimiste järel moodustatud valitsus: Reformierakond, IRL, SDE

1.3. 2011. a. parlamendivalimised

6. märts

Osalus: 62,9% Valimiskünnis: 5%

Partei	Hääli (%)	Kohti
Reformierakond	28,6	33
Keskerakond	23,3	26
IRL	20,5	23
SDE	17,1	19
Muud	10,5	0
Kokku	100	101

Valimiste järel moodustatud valitsus: Reformierakond, IRL

2.Slovakkia

2.1. 2002. a. parlamendivalimised

20-21. september

Osalus: 70% Valimiskünnis: 5%

Partei	Hääli (%)	Kohti
Liikumine Demokraatliku Slovakkia Eest (HZDS)	19,5	36
Slovakkia Demokraatlik ja Kristlik Unioon (SDKU)	15,1	28
Suund (Smer)	13,5	25
Ungari Koalitsioonipartei (SMK)	11,2	20
Kristlik Demokraatlik Liikumine (KDH)	8,3	15
Uue Kodaniku Allianss (ANO)	8	15
Kommunistlik Partei	6,3	11
Muud	18,1	0
Kokku	100	150

Valimiste järel moodustatud valitsus: SDKU, SMK, KDH, ANO

2.2. 2006. a. parlamendivalimised

17. juuni

Osalus: 54,7%

Valimiskünnis: 5%

Partei	Hääli (%)	Kohti
Suund – Sotsiaaldemokraatia (Smer-SD)	29,1	50
SDKU	18,4	31
Slovakkia Rahvuspartei (SNS)	11,7	20
SMK	11,7	20
HZDS	8,8	15
KDH	8,3	14
Muud	12	0
Kokku	100	150

Valimiste järel moodustatud valitsus: Smer, SNS, HZDS

2.3. 2010. a. parlamendivalimised

12. juuni

Osalus: 58,8%

Valimiskünnis: 5%

Partei	Hääli (%)	Kohti
Smer-SD	34,8	62
SDKU-DS	15,4	28
Vabadus ja Solidaarsus (SaS)	12,1	22
KDH	8,5	15
Sild (Most-Hid)*	8,1	14
SNS	5,1	9
Muud	16	0
Kokku	100	150

*ühine nimekiri Kodanike Konservatiivse Parteiga (OKS)

Valimiste järel moodustatud valitsus: SDKU-DS, SaS, KDH, Most-Hid

Assessing the Role of Policy in Coalition Formation: The Cases from Estonia and Slovakia

Indrek Masing

Summary

The main aim of this thesis is to assess the possible role of parties policy preferences in coalition formation. Author will assume that coalition will be ideologically coherent around formateur. Author will test this assumption on the cases of Estonia and Slovakia. The role of policy will be assessed on the basis of the data of the Manifesto Project (MP).

The Manifesto Project (formerly known as Comparative Manifesto Project) is the most comprehensive and arguably the best available source of information on the policy positions of parties. The project consists of a content analysis of election manifestos whereby the content of manifestos (political statements) is categorized across categories. The proportion of each category for a manifesto is calculated and thus the final data for each party manifesto is the proportions of the manifesto devoted to each of these 57 categories.

Almost all previous research on this topic has been based on left-right scale. Instead of using left-right scale, author of this thesis will suggest that better way to assess parties ideological proximity is to compare relevant parties election manifestos.

Methodology of this thesis is based on two steps. The first thing, which should be done, is to determine the formateur on each case. The second, the Manifesto Project database would be updated and restructured from around elections to around coalition governments, which have actually formed. Also, the policy difference between pairs of

political parties will be calculated as the total sum of differences across all the 56 substantive dimensions of the Manifesto Project dataset, which will be used to assess the difference between parties instead of the left-right scale. This would, among other things, allow to create a measure of policy proximity for each coalition by considering the differences between the *formateur* and its coalition partners versus other parliamentary parties.

Results from Estonia and Slovakia show that although policy plays somewhat important role in coalition formation, it is hard to assess is it the main preference when parties choose their government partners.

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Indrek Masing